

23.03.2016

Руйнація Української держави через науку?

Тривожний мітинг львівських науковців 16 березня 2016 р. відбувся після низки подібних заходів у всій Україні, покликаних насправді звернути увагу на українське наукове середовище, яке розвивається (чи самоліквідується) «завдяки» насамперед незадовільним фінансуванню і кадровій роботі (LB.ua).

Вся історія світу однозначно доводить, що якщо держава перестане оптимально фінансувати науку – така держава невдовзі зникає. Тепер навіть визначили критичний нижній поріг фінансування: 0.9 % ВВП. Тут ідеться про сумарне фінансування: і з бюджету, і за рахунок промисловості. Україна у це, на жаль, не вкладається, принаймні в останні роки – на науку виділяється щорічно сумарно 0.6–0.8 % ВВП. Зокрема: за рахунок державного бюджету фінансується фундаментальна наука на рівні приблизно 0.3 %. Хоча існує Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 13 грудня 1991 р., який передбачає державне фінансування науки 1.7 % ВВП. Закон є, але він не виконується. Значною мірою українська наука існує за рахунок ще радянських ресурсів. Крім цього, варто наголосити, що загальні витрати на одного науковця в Україні є нижчими у щонайменше 70 разів (!) за витрати в США і щонайменше втричі менші, ніж в РФ, не кажучи вже про лідера науко-технічного розвитку Японію. Також ми у великому «програші» у порівнянні з країнами ЄС, зокрема – нашими сусідами.

Варто наголосити на тому, що наукове середовище всюди, у тому числі і в Україні, є найбільш аполітичним, найбільш скромним, толерантним тощо. З іншого боку, – науковцям дуже важко і навіть не можливо «навішати лапшу на вуха», оскільки будь-яке повідомлення, звіт чи обіцянку науковці здатні об'єктивно проаналізувати і зробити об'єктивний висновок. Саме тому слова науковців були, є і будуть найбільш авторитетними у суспільстві. Це стало основою вільнодумства у радянські часи. І, що виключно важливо – основою того, що чи не найбільший відсоток із справжніх науковців були серед активістів українського національного відродження наприкінці 80-х – початку 90-х минулого століття, яке очолив Народний Рух України.

Беручи до уваги згадані та не менш важливі інші обставини, на перший погляд дивно, що майже 25 років українська наука фактично самоліквідувалася. Є підстави вважати, що і фінансування, і кадрові рішення, та багато-багато чого іншого блокувалося здебільшого середньою і низовою ланкою українських владних структур, причетних до забезпечення діяльності української науки, інколи – навіть не зважаючи на позицію і наміри «верхів». П'ята колона? Мабуть це гарно вкладається у одного лідера держави про «несостоявшееся государство Украина».

Особливо дивно це тепер, під час російської агресії, коли варто би було ініціювати зібрання та індивідуальні консультації з провідними українськими науковцями та інженерами, які розуміються на зброї та її компонентах – подібного до того, як це робилося в 40-х роках минулого століття в СРСР, коли творився атомний проект. Звичайно, що це слід би робити не зважаючи на позиції іноземців, подібно до того як колись повівся Ізраїль перед війною з арабськими країнами. Нехай би іноземні спецслужби трохи «порозбивали лоби», намагаючись вивідати, чи не відновлює Україна свій ядерний потенціал. Така ситуація стимулювала б західні країни бути більш рішучими в діалозі з сучасними агресорами.

Очевидно, що занадто мале державне фінансування української науки пояснюється браком грошей у державному бюджеті. І це логічно, адже вільних грошей у бюджеті дійсно не було, нема, і не скоро будуть. А якби й з'явилися, то їх виділять тим, хто менш коректний, ніж науковці і вміє агресивніше протестувати. Але ж інші питання в науці, зокрема кадрові та організаційні, менше залежать від фінансів. Їх можна і треба вирішувати негайно.

З усього виходить, що розвиток української науки і науково-технічної галузей має бути пріоритетом для нашої держави. Зокрема, у нас треба негайно реструктуризувати економіку, яка має розвиватися насамперед на основі українських наукових напрацювань; змінити підходи до фінансування науки і науково-технічної діяльності, забезпечуючи їх розвиток, а не виживання; забезпечити кадрову і організаційну роботу науки в інтересах української держави тощо. Саме так планували діяти українські державники на початку 90-х років минулого століття. Але їх, на жаль, не почули. Якщо ж цього не буде зроблено, треба буде й далі дивуватися тому, що українські наукові та інженерні таланти працюють на інші нації, в цілому світі. А відтак, – бути готовим до того, що таким чином здійснюється ліквідація української держави.